

TÜRK MİLLİ MÜCADELESİ'NDE ASKERİ STRATEJİ AÇISINDAN “TOPYEKÛN SAVAŞ” KAVRAMI

Geliş Tarihi: 11.12.2023
(Received)

Kabul Tarihi: 30.01.2024
(Accepted)

Serap YOLCU YAVUZ*

ÖZ

Topyekûn Savaş kavramının doğuşu Napolyon Savaşları'na dayandırılrsa da literatürde yerini alması I. Dünya Savaşı sonrasında denk düşmektedir. Carl von Clausewitz ve General Eric Ludendorff açısından topyekûn savaş kavramı - “topyekûn” olma niteliğini korumakla birlikte- bazı temel noktalarda farklılaşmaktadır. Savaşın siyasetin parçası olması yahut siyaset üstü kabul edilerek bütün unsurların savaş adına harekete geçirilmesi Clausewitz'in “mutlak savaş”ı ile Ludendorff'un “topyekûn savaş”ı arasındaki temel farkı ortaya koymaktadır. Bu makalede de Türkiye'nin kuruluş sürecinde girilen Millî Mücadele'nin sınırlarının Clausewitz ve Ludendorff'un savaş stratejisi tanımlamalarından hangisine göre çizildiği üzerine bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Bu noktada liderlerin tutumları, yasal düzenlemeler ve halkın kitleler halinde seferber edilmesi açısından girilen mücadelenin topyekûn niteliği aşıkardır. Ancak bu topyekûnluk hali askeri diktatörlük boyutuna taşınmamıştır. Zaten Millî Mücadele'nin kendine has yönü, Clausewitz ve Ludendorff'un savaşın doğasına ilişkin açıklamalarının birlikte izlenebilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Carl von Clausewitz, Eric Ludendorff, Topyekûn Savaş

* Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, serap Yolcu@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9957-2022.

OPEN ACCESS

THE CONCEPT OF "TOTAL WAR" IN TERMS OF MILITARY STRATEGY IN THE TURKISH NATIONAL STRUGGLE

ABSTRACT

Although the emergence of the concept of “total war” can be traced back to the Napoleonic Wars, its appearance in the literature coincides with the post-World War I period. According to Carl von Clausewitz and General Eric Ludendorff, the concept of total war -although it retains the characteristic of being "total"- differs in some fundamental points. The fact that war is part of politics or is considered supra-political and all elements are mobilized in the name of war reveals the fundamental difference between Clausewitz's "absolute war" and Ludendorff's "total war". In this article, , it is attempted to make an evaluation on which of Clausewitz's and Ludendorff's definitions of war strategy determined the borders of the National Struggle, which took place during the founding of Turkey. At this point, the total war nature of the struggle is obvious in terms of the leaders' attitudes, legal regulations and the mobilization of the people in masses. However, this total war was not carried to the level of military dictatorship. In fact, the unique aspect of the National Struggle is that Clausewitz and Ludendorff's explanations on the nature of war can be followed together.

Keywords: Carl von Clausewitz, Eric Ludendorff, Total War

GİRİŞ

Savaş, insanların toplum hayatına geçişiyle birlikte dış politikada başvurulan en önemli araçlardandır. Ancak modernite öncesi savaşların doğasının sınırlı olduğunu belirtmek gerekir. Sınırdan kasıt ise sadece askeri sınıfın belirlenmiş bir alanda karşı karşıya gelmesidir. Ancak bu durum 20. yüzyılda geri dönüşü olmayacak biçimde değişecektir. İlk olarak I. Dünya Savaşı esnasında; sivil ve asker ayrımının ortadan kalktığı, savaşan devletlerin her karışının savaş alanı sayıldığı çatışmalara tanık olunmuştur. Söz konusu çatışmalarü

Bu noktadan itibaren “Topyekün Savaş” adıyla literatürdeki yerini almıştır. Topyekün Savaşlarda artık söz konusu olan sivil halkın da maddi manevi bütün güçleriyle birlikte cephede yer almasıdır. “Sivil halkın” eylemleri, savaşın gidişatını belirleyen bir işleve sahiptir. Başka bir deyişle, savaşın toplumsallaşması ya da Hobsbawm'ın tanımlamasıyla “demokratikleşmesi” söz konusudur. Topyekün savaşta, milli savunma ve

güvenliğin sağlanmasında, sivil halk ve askerler arasında eylem birliği mevcuttur. Bu durumda, sivillerin askeri konularda, askerlerinde sivil konularda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.

Dawid Bell'e göre, "Topyekûn Savaş" anlayışının gerçek anlamda ilk uygulamaya geçtiği dönem, Napolyon Savaşlarıdır. (Bell, 2007) I. ve II. Dünya Savaşları'nda ise, uygulamanın doruk noktasına ulaştığı söylenebilir. Bu süreçte, bütün bir ulus, savaş için harekete geçirilmiştir. Ülkeler tüm güçlerini savaşı kazanmak üzere seferber etmiştir (Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, 1990: 80-81).

Bu çalışmada ilk olarak, "Topyekûn Savaş" kavramının tarihçiler ve askeri uzmanlarca nasıl tanımlandığına değinilecektir. Ardından kavramın, Türk Milli Mücadelesi çerçevesinde askeri strateji açısından taşıdığı anlam tartışılacaktır.

1. TOPYEKÛN SAVAŞ KAVRAMI

Eric Hobsbawm'a göre, 20. yüzyıla damgasına vuran olgu, savaştır. "Kısa 20. Yüzyıl"da patlak veren dünya savaşları, insanlık tarihinde görülmemiş yıkımlara yol açmıştır. 1914–1945 arası dönemde, "19. yüzyıl uygarlığının büyük dayanakları çökmüştür." Bu dönem, kitlesel savaşın topyekûn savaşa dönüşmesini ifade etmektedir. Bunun anlamı, savaşın sınırsız bir imha hareketine dönüşmesidir.

"Kısa 20. yüzyıl savaşlarının"; halkın tamamını kapsadığı, tahmin edilemeyen boyutlarda askeri donanımla sürdürüldüğü, hatta ekonominin de bunları üretmek için yönlendirildiği, hesaplanamayan bir yıkıma yol açtığı ve savaştan ülke halklarının, hayatlarına hâkim olup dönüştürdüğü söylenebilir. Otuz Yıl Savaşları, Napolyon Savaşları ve Amerikan İç Savaşı kapsam bakımından topyekûn savaş tanımına uysa da, 20. yüzyıla kadar, bütün bir toplumu kapsayan savaşlar istisnadır.

I. Dünya Savaşı ile başlayan süreçte, seferber edilen insan ve mühimmat sayısı, bu savaşların ayırt edici niteliğini gözler önüne sermektedir. I. Dünya Savaşı'nda, İngiltere askeri amaçla erkeklerin %12,5'ini, Almanya %15,4'ünü, Fransa ise yaklaşık %17'sini seferber etmiştir. I. Dünya Savaşı'nda Fransa günde 200.000, Çarlık Rusya'sı 150.000

top mermisi üretmiştir (Hobsbawm, 2007: 57-60). 1914'den önce silahlanmaya ulusal gelirin %4'ten biraz fazlası ayrılırken, savaşla bu miktar %25'e, hatta %33'e yükselmiştir. Böylece silah yapımı hızlanmıştır. Generaller, mermi kıtlığından yakındıklarından, politikacılar, istenen malları üretmek için iş ve işçi kesimleriyle ittifak yapmak zorunda kalmıştır (Kennedy, 2009: 320). Yaşanan bu ilk dünya savaşına 36 ülke katılırken neredeyse 70 milyon insan aktif olarak savaşa dâhil olmuştur. 10 milyon asker hayatını kaybederken bu sayının iki katı yaralanmıştır. Sivil kayıpların sayısı ise bilinmemektedir. Savaşın maliyeti ise 208 milyar doları bulmuştur (Beşikçi; 2010: 66). Bu sayılar, II. Dünya Savaşı'nda da artarak devam etmiştir. Yüksek miktarlardaki üretim aynı zamanda sanayileşmiş ekonomiyi ve örgütlenmeyi de gerektirmiştir.

Dünya savaşlarının bir diğer göze çarpan niteliği, küresel olmalarıdır. 1815–1914 arası dönemde, hiçbir büyük güç kendi bölgesi dışında, bir başka büyük güçle savaşmamıştır. Ancak bu durum, I. Dünya Savaşı'yla değişmiştir. Savaş, neredeyse bütün Avrupa devletlerini kapsamaktadır; Kanadalılar Fransa'da savaşırken, Çinlilerden oluşan askeri birlikler Batı'ya gelmiştir. Afrikalılar Fransız ordusuyla birlikte savaşmıştır. Birleşik Devletler savaşa katılarak, Avrupa siyasetinin şekillenmesinde rol oynamıştır. II. Dünya Savaşı'nda ise, çatışma tam anlamıyla, evrensel bir boyut kazanmıştır (Hobsbawm, 2007: 28-29).

Dünya savaşlarının kitleleşmesindeki önemli bir faktör, teknolojinin gelişmesidir. Sivil halk, böylece savaşın etkisini çok daha fazla hissetmiştir. Örneğin, I. Dünya Savaşı'nda denizaltı, Britanya'nın denizden ikmalini engelleyip, sivilleri aç bırakmak için başvurulan, teknolojik bir silahtır. Kimya alanındaki gelişmelerle, zehirli gaz kullanımını gündemdedir. Almanlar, içi helyum gazıyla dolu hava gemilerini kullanarak, şehirleri bombalamaktadır. II. Dünya Savaşı'nda ise, teknolojik gelişmelere bağlı olarak, tahrip gücü çok daha yüksek, yöntemlere başvurulmuştur. Atom bombasıyla bu tahribatın doruk noktasına ulaşacaktır. Teknolojinin ilerlemesiyle, savaşlar artık "kişi dışıdır". Başka bir deyişle, teknoloji savaşın kurbanlarını görünmez hale getirmiştir. Hobsbawm'ın deyişiyle (Hobsbawm, 2007: 66):

“Hamile bir köylü kızının karnına bir süngü saplamayı akıllarından bile geçirmeyen yumuşak huylu genç erkekler, Londra ya da Berlin üzerine yüksek patlayıcılar veya Nagasaki üzerine nükleer bombayı rahatça bırakabilir. Aç Yahudileri bizzat mezbahaneye götürme düşüncesini çok iğrenç bir eylem olarak görebilecek çalışkan Alman bürokratları, hiçbir kişisel sorumluluk duygusu taşımadan, demiryolu tarifelerini, ölüm trenlerinin Polonya’daki imha kamplarına düzenli biçimde ulaşmasını sağlayacak şekilde düzenleyebiliyorlardı. Yüzyılımızın en büyük gaddarlıkları, uzaktan alınan kararların, sistem ya da rutinin, özellikle bunlar üzücü hareket zorunlulukları olarak haklı çıkarılabildiklerinde yol açtığı, kişi dışı gaddarlıklar olmuştur.”

Hobsbawm’a göre, savaşın getirdiği yıkımla, “topyekûn çatışmalar”, “halkların savaşlarına” dönüşmüştür. Bu bağlamda, 20. yüzyılın savaşları, 18. yüzyıldaki modelden tamamen farklıdır. 20. yüzyıl savaşlarının yarattığı yıkımın boyutu, öç alma duygusunu kitleselleştirmiştir. Dolayısıyla, kitlelerin duygularının -özellikle ulusal- harekete geçirildiği hiçbir savaşın, aristokratik savaşlar gibi sınırlı olamayacağı açıktır (Hobsbawm, 2007: 65). Diğer bir ifadeyle, 20. yüzyıl savaşları, geçmiş dönemin tüm savaş kurallarını tasfiye etmiştir. Eski savaşların genlerindeki “şövalye”lik ruhu, rafa kalkmıştır. Bu süreçte, kapitalizmin yarattığı dönüşüm, dikkate alınmalıdır. Kapitalizmin zorunlu kıldığı rasyonelleşme, kutsal değerleri ortadan kaldırmıştır; Weber’in ifadesiyle artık “büyüler bozulmuştur”. Bunun, “Kısa 20. Yüzyıl” savaşlarına yansması, savaş etiğinin bir kenara bırakılmasıdır. Kitlese katliamlar ya da göçler, 20. yüzyıl savaşlarının bir parçası haline gelmiştir. Kitleler oldukça “rasyonel” yöntemlerle, katledilmiştir. “Modern” dönemin savaşlarında, ekonomik planlamada en önemli konu, savaşın finanse etmektir. Ekonomik faaliyetlerde hesaplanan tek şey savaşın gereksinimleridir. Ortaya çıkan tablo ise Hobsbawm’ın yukarıdaki sözlerinden anlaşılacağı üzere trajiktir.

“Kısa 20. Yüzyıl Savaşları”, “sanayileşmiş ülkelerin savaştan kaçınacağı/uzun süre savaşmayacağı” şeklinde ortaya atılan savın geçersizliğini, kanıtlanmıştır. Yine de bu öngörünün, 1914’den önce Almanya’da uzun süreli bir savaş planı yapılmasını ötediği unutulmamalıdır. 1911’de yapılan savaş planı, 19. yüzyıl deneyimlerinden hareketle, savaşın dokuz aydan uzun sürmeyeceğini öngörmüştür. Ancak Von Motke ve Marx Warburg’e göre, savaşın uzun sürmesi kaçınılmazdır (Spelier,

2007: 421). Ve zaman onları haklı çıkarmıştır. Uzayan süreç, topyekûn savaş anlayışını gündeme taşımıştır.

Bu noktada Kissinger'e göre, I. Dünya Savaşı beklenmedik bir biçimde uzun sürmüştür. Taraflar arasındaki çatışma, çok ciddi boyutlara varmıştır. Taraf devletlerin karar vericilerinin giriştikleri her diplomatik temas, çatışmayı derinleştirmiştir. Askeri yöneticiler de, yaptıkları stratejik planlarla buna katkıda bulunmuştur. Geleneksel diplomasinin hantal işleyişi, "hız" üzerine inşa edilen askeri planlamayla çatışmıştır (Kissinger, 2002: 195-196).

I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın askeri planlarında etkili iki isim, General Alfred Bon Schleiffen ve Erich Ludendorff'dur. Topyekûn savaş kavramı da ilk defa General Ludendorf tarafından yayınlanan Der Totale Krieg (Topyekûn Savaş) adlı eserinde kullanılmıştır (Becket, 2001: 24). Generallerin ortaya koyduğu tezler, Clausewitz'in "Savaş Üzerine" geliştirdiklerinden farklı olduğunun altı çizilmelidir. Ludendorff, "topyekûn savaş" uğruna askeri bir diktatörlüğün kurulmasından yanadır. Bu noktada, Clausewitz'in görüşlerini eleştirmektedir. Zaten I. Dünya Savaşı'nda da Kaiser başkomutan, genelkurmay başkanı onun strateji danışmanı, başbakan ise siyasi danışmanı olacaktır. Savaş esnasında Almanya'da tam bir askeri diktatörlük hüküm sürecektir (Spelier, 2007: 417, 423). Bir anlamda Ludendorff, Hitler'in daha sonra dile getireceği, "demokrasilerin eylem yeteneği" yoktur düşüncesini, paylaşmaktadır (Hobsbawm, 2007: 57).

Clausewitz'e göre ise, "savaş bukalemun"dur, dolayısıyla da öngörülemezdir. Clausewitz savaşı siyasetin bir aracı olarak görmektedir. Ancak I. Dünya Savaşı'nda Alman askeri stratejisine Ludendorff'un görüşleri damgasını vurmuştur. Bu da savaş-siyaset bağının kopmasına yol açmıştır. Oysa Clausewitz'in savaşa dair tespitleri içerisinde, "savaş bir siyasettir." Diploması ve siyaset, savaş sürecinde, hiçbir zaman gündem dışı değildir. Zira savaş, diplomasinin bir parçasıdır. Savaşın siyasetle bağı nedeniyle, öncelik siyasetçilerin elindedir. Bu doğrultuda askerler son tahlilde, siyasetin emrindedir. Ancak I. Dünya Savaşı'nda, savaş ile siyaset arasındaki bağ tersine dönmüştür. "Büyük Savaş", bu anlamda -İngiltere bir istisna kabul edilebilir- hükümetlerin değil, generallerin savaşıdır (Oktay, 2014).

Clausewitz'in "mutlak savaş" kavramı, Ludendorff'un "topyekûn savaş"ı ile de karıştırılmamalıdır. Mutlak savaş, daha çok savaşın doğasını anlamaya yönelik bir soyutlamadır. "Topyekûn savaş" kavramı ise savaşı kazanmaya yönelik, ortaya konan bir plandır. Savaşın başarıya ulaşması için, asker ile sivil ayrımının ortadan kalkmasını ve inisiyatifin askerlerde olmasını savunur (Wilson, 2014: 21). Ludendorff "topyekûn savaş"ın beş temel unsurunu şöyle sıralamaktadır (Ludendorf; 1935; 115'den akt. Speier, 2007: 424):

- 1. Savaş alanı, savaşa giren ülke topraklarının tümünü kapsar.*
- 2. Halkın tümü savaşa fiilen katılır. Bu nedenle, etkin bir topyekûn savaş yapabilmek için ekonomik sistemin savaşın amaçlarına hizmet edecek şekilde uyarlanması gerekir.*
- 3. Büyük kitlelerin savaşa katılması, içte halkın moralini yükseltmek ve dışta düşmanı yıpratmak için propagandayı gerekli kılar.*
- 4. Topyekûn savaş hazırlıklarına, çarpışmalar başlamadan önce başlanmalıdır.*
- 5. Etkin ve uyum içinde savaşabilmek için, topyekûn savaş bir başkomutanın idaresi altında olmalıdır.*

General Ludendorff'un "topyekûn savaş" teorisine yaptığı asıl katkı, "psikolojik savaş" alanındadır. Halkın "birlik" içerisinde olmasına fazlaca önem vererek, Nasyonal Sosyalistlerden ayrılmaktadır. Birlikten kasıt, eski Prusya ve Hitler'in Almanya'sı değil, Şinto dinine dayanan ruhani birlik ile Japonya'dır (Spelier, 2007: 424-425).

Topyekûn savaş kavramına yönelik tanımlamalar çeşitlendirilebilir. Ancak temel ayrım savaş ile siyaset arasında inisiyatifin kime ait olduğudur. Bu konuda ise, Clausewitz ile Ludendorff'un fikirlerinin tezatlığı ortadadır. Bu ayrımın Milli Mücadele açısından taşıdığı anlam, savaşın niteliğinin ve benimsenen stratejinin ortaya konması bakımından önemlidir.

2. MİLLİ MÜCADELE VE "TOPYEKÛN SAVAŞ"

Bülent Tanör'ün ifadesiyle Milli Mücadele'de, "kurtuluş ve kuruluş" birlikte yol almaktadır. Çünkü bir taraftan bağımsızlık için mücadele

edilirken diğer yandan yeni bir siyasal rejimin temelleri atılmıştır. Ayrıca, bu süreçte Mustafa Kemal'in gittikçe artan etkinliği de, göz önünde tutulmalıdır. Zira "karizmatik lider" in ortaya koyduğu, askeri-siyasi strateji Milli Mücadele'ye damgasını vurmuştur. Bu nedenle, Atatürk'ün savaş ve siyaset kavramlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi de konumuz açısından önemlidir.

Türk Milli Mücadelesi, sadece sahip olunan topraklarda yürütülen bir varlık mücadelesi değildir. Bunun yanında, "halk egemenliği" söylemi temelinde yeni bir siyasal yapılanmaya gidilmiştir. Millî Mücadele meşrulaştırılırken kullanılan en önemli argüman da "halk egemenliği"dir. Nitekim Mustafa Kemal de bir hükümetin meşru kabul edilmesinin yolunun halka dayanmaktan geçtiğini her vesileyle vurgulamıştır. Bunun güzel örneklerinden birini Meclis Başkanı seçilmesi nedeniyle 24 Nisan 1920'de yaptığı teşekkür konuşmasında görülmektedir (Ateş, 2007: 19):

"...gerek hayat-ı askeriye gerek hayat-ı siyasimin bütün edvar (devirler) ve safahatını işgal eden mücadelatımda (savaşlarımda) daima düstur-u hareketim (eylem ilkem) irade-i milliyeye isnad ederek (ulusal iradeye dayanarak) milletin ve vatanın muhtaç olduğu gayelere yürümek olmuştur..."

Mustafa Kemal'in yukarıdaki sözlerinden de anlaşılacağı üzere "ulusal irade" iç egemenlik savaşıyla ilintilidir. Millî Mücadele'nin özgünlüğü de bundan kaynaklanmaktadır. Bugüne kadar padişahın kulları kabul edilen halk, şimdi ona karşı çıkmaktadır. Ancak halk egemenliğinin iktidarda olmasının yolu rejim değişikliğinden geçmektedir. İşte bu bağlamda verilen mücadelenin iki boyutu vardır; "kuruluş ve kurtuluş". Kitleler halinde halkın bağımsızlık sürecine dâhil olması ise Millî Mücadele'yi topyekûn niteliğe büründürmektedir. Ancak, bunun Ludendorff'un topyekûn savaş tanımlamasından önemli bir farkı vardır. Zira Ludendorff'a göre, karar verme sürecinde son söz, askerlerde olmalıdır. Diğer bir deyişle, Ludendorff, askeri bir diktatörlülüğün kurulmasından yanadır. Oysa Millî Mücadele'de tek karar verici organ, "halkın iradesini" temsil eden Büyük Millet Meclisi'dir. Bu anlamda askeri stratejide harekete geçenler askerler olsa da bütün kararlar Büyük Millet Meclisi aracılığıyla alınmıştır.

Millî Mücadele, “*bir ölüm-kalım savaşı*” şeklinde yorumlanmaktadır. Dönemin Meclis tartışmalarına ve çıkarılan yasalara bakıldığında da, bu net bir şekilde görülmektedir. Örneğin Büyük Millet Meclisi’nin 29 Nisan 1923’de çıkardığı Hıyanet-i Vataniye Yasası’na göre; “Büyük Millet Meclisi’nin hedefi, “*makam-ı muallâ’yı saltanat-ı ve memalik-i mahrusa-i şahaneyi yeddi ecanibden tahlis*”dir. Millî Mücadele’nin topyekûn niteliğini gösteren bir diğer çarpıcı örnek, Meclis’e sunulan “Telkin ve Tedhiş” Kanunu tasarısıdır. Bu tasarının maddeleri arasında, “*seferberlik emrine uymayanların mallarının alınacağı, evlerinin yakılacağı, ailesinin sürüleceği ve inat edenlerin yakalanınca idam edileceği*” belirtilmiştir (Ateş, 2007: 121).

Milli Mücadele’nin topyekûn niteliğinin görülebileceği bir diğer boyut, mücadelenin mali kaynaklarıdır. Savaşın finansmanında Sovyet desteği yanında yerel yardım ve bağışların açık bir ağırlığı vardır. Yasal düzenlemelerle bütün kaynaklar savaşa kanalize edilmektedir. Örneğin, 1920 bütçesinde Milli Savuma Bakanlığı’nın payı arttırılmaktadır. Böylelikle 1920 bütçesinde askeri giderler, genel giderlerin yarısından fazlasını -%53’ünü oluşturmaktadır. En çarpıcı örnek ise 7 Ağustos 1921’de yayınlanan, Tekâlif-i Milliye Kanunu’dur. Kanun, Millî Mücadele’deki önemli bir kırılmadır. Tekâlif-i Milliye Emirleri ile gönüllülük şartı kalkmakta ve halk askeri harcamalar adına elindekileri vermeye zorlanmaktadır. Bu emirlere göre (Ateş, 1985: 1198-1199; Akşin, 2010: 162);

“1- Her ev, bir kat çamaşır, bir çift çorap ve bir çift çarık hazırlayarak orduya teslim edecektir.

2- Halkın ve tüccarın elinde bulunan ve giyim ve koşum eşyaları imaline yarayan malların %40’ına el konuluyordu.

3- Aynı biçimde halkın ve tüccarın elinde bulunan tahıl, kuru sebze, kasaplık hayvan, şeker, yağ vb. yiyecek mal stoklarının %40’ına el konuluyordu.

4- Halkın elinde her türlü taşıt aracıyla, ayda bir kez olmak ve 1000 kilometreyi geçmemek koşuluyla orduya ait malzemeyi taşıması öngörüliyordu.

5- Ülkeyi terk etmiş olanların ordu gereksinmelerini karşılayacak mallarına el konuluyordu.

6- *Halkın elinde bulunan tüm silah ve cephaneyi yetkili komisyonlara teslim etmesi öngörüliyordu.*

7- *Otomobil, kamyon ve telefon ile ilgili olarak halkın elinde bulunan malzemelerin %40'ına el konuluyor, ayrıca savaş araç ve gereçlerinin imal ve tamirinde yararlanabilecek esnaf ve sanatkârlar ordu görevine alınıyorlardı.*”

Ceyhun Atuf Kansu, Tekâlif-i Milliye Kanunu’nu, “*Anadolu halkı yaman bir imece verdi.*” sözleriyle tanımlamaktadır. Destansı bir dille, “*kimi can verdi, kimi mal, kimi at verdi, kimi at üzerinde mızrak salladı. Kimi top ateşledi, kimi Kaman dağlarından odun taşıdı...*” demektedir (Kansu, 1981: 88-89).

Mustafa Kemal’in süreç içerisindeki artan gücü, Millî Mücadele’de izlenecek askeri stratejinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Mustafa Kemal, ancak düzenli orduya geçilerek başarıya ulaşılabileceğini düşünmektedir. Yerel direniş yerini, ülke çapında verilecek örgütlü ve düzenli bir mücadeleye bırakmalıdır. Bu gerçeği, “*hattı müdafaa yoktur sathı müdafaa vardır*” sözüyle açıklamaktadır. Bu noktada, Atatürk’ün ortaya koyduğu stratejinin ana ilkelerinin değerlendirilmesi önemlidir. Atatürk’e göre, girişilecek savaş Misak-ı Milli’nin gerçekleşmesini sağlayacak, bir araçtır. Bu noktada, rasyonel, maceradan uzak, amacın dışına çıkmayan bir strateji izlenmelidir. Maddeler şeklinde sıralarsak, Atatürk’e göre (Türsan, 1983: Giriş);

“1- *Savaş, siyasetin bir aracıdır.*

2- *Savaşın amacı, ülkeyi müstevlilerden temizlemektir. Dolayısıyla bu bir savunma savaşıdır.*

3- *Savaşı genişletmemek ilkesi benimsenmelidir.*

4- *Kesin sonuç tek cephede alınmalı ve zafer uzun süreli bir barışı getirmelidir.*

5- *Anadolu örgütlenmeli ve cephelere ayrılmalıdır.*”

Mustafa Kemal’in düşüncelerinin, Clausewitz’in görüşlerinden, izler taşıdığı söylenebilir. Özellikle, savaşın siyasetin bir aracı olması gerektiğini, Clausewitz’in sözleriyle yeniden hatırlarsak (Clausewitz, 2003: 126):

“...gerçek anlamıyla savaş sanatı, muharebede belirli araçlardan yararlanmasını bilmek sanatıdır ve ona “savaşın sevk ve idaresi”nden daha uygun bir ad veremeyiz. Öte yandan, savaş sanatının, daha geniş bir anlamda, savaşın yol açtığı tüm faaliyetleri kapsadığı, dolayısıyla silahlı güçlerin yaratılması faaliyetlerini, yani askere alma, silahlanma, donatım ve eğitim unsurlarını içine aldığı da doğrudur... Savaşın sevk ve idaresi, durum böyle olunca, muharebenin düzenlenmesi ve yönetilmesine indirgenbilir... Karşımıza tamamen değişik tipte iki faaliyet çıkmaktadır: bir yandan, bu birbirinden ayrı çarpışmaları düzenlemek ve yönetmek; öte yandan, savaşın amacı doğrultusunda bunları koordine etmek. Bu faaliyetlerin birine taktik, öbürüne strateji denir...”

Milli Mücadele’de, savaşın siyasetin bir aracı olduğuna yönelik somut örneklerden biri de, Londra Konferansı’dır. I. İnönü Savaşı’ndan sonra Müttefikler Sevr’i gözden geçirmek üzere, Londra’da bir konferans yapma çağrısında bulunmuştur. Konferansa, Ankara hükümetini temsilen, Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey, katılmıştır. Konferans da somut bir sonuç elde edilememiştir. Ancak, Konferansa katılım, TBMM Hükümeti’nin her tür diplomatik teması değerlendirdiğini göstermektedir. Ayrıca Londra Konferansı, Ankara’ya Moskova ile Batı’yı fiilen rekabete sokma fırsatını da vermiştir (Oran, 2003: 187). Bu dönemde, Moskova’yla yürütülen anlaşma görüşmeleri, hız kazanmıştır. Nitekim Konferansın dağılmasından bir süre sonra, 16 Mart 1921’de Moskova Antlaşması imzalanmıştır. Anadolu Hareketi böylece Batı’ya karşı Sovyetleri bir denge ögesi olarak kullanmıştır (Oran, 2003: 108). Mustafa Kemal’in ‘gerçekçiliği ve taktikçiliği’ kendini bir kez daha göstermiştir (Oran, 2003: 104). Kısaca, Milli Mücadele hareketi, atacağı adımları özenle seçmiş ve diplomasiyi Clausewitz’in deyişiyle “savaşın amacı doğrultusunda koordine etmiştir.”

SONUÇ

Hobsbawm, 1914–1945 arası dönemi, “Topyekûn Savaş Çağı” olarak adlandırmaktadır. Yaklaşık “Otuz Yıl” süren bu dönemde, sivillerin uğradığı kıyım, “Kısa 20. Yüzyıl”ın en trajik yönünü oluşturmaktadır. “Kısa 20. Yüzyıl Savaşlarına”, kitlesel katılım ve kıyımlar damgasını vurmuştur. Daha basit bir ifadeyle, artık savaşlarda askerden çok siviller ölmektedir. Mevcut kaynaklar, tamamen savaş yönelimli kullanılmaktadır. Ekonomiden

politikaya her şey, topyekûn zafer için seferber edilmektedir. Clausewitz'in savaş-siyaset ilişkisinin yerini, Ludendorff'un "Topyekûn Savaş" anlayışı almıştır. Yani modernleşme ile süreç tersine işlemekte ve amaç siyasi zaferden askeri zafere dönüşmektedir. Ancak bu dönüşüm yıkıcı sonuçlara yol açmıştır. Askeri stratejiler de bu amaca hizmet edecek şekilde revize edilmektedir.

Milli Mücadele'nin "Topyekûn savaş" bağlamında değerlendirilmesinde, hem Clausewitz hem de Ludendorff'un görüşlerinden yararlanılabilir. Mücadele'nin stratejik-taktiksel niteliğinin açıklanmasında, Clausewitz'in görüşleri tartışılmaz bir katkı sağlamaktadır. Nitekim yürütülen dış politikadan alınan kongre kararlarına kadar, Milli Mücadele döneminde savaşın siyasetin bir aracı olarak kullanıldığı net bir şekilde görülecektir. Bunun yanında, Ludendorff'un "topyekûn savaş" kavramı da, süreç içerisindeki birçok uygulamanın anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. "Telkin ve Tedhiş Kanunu", "Tekâlif-i Milliye Emirleri" gibi birçok gelişme, Milli Mücadelenin kitlesel bir eylem olduğunu göstermektedir. Bu dönemde, "topyekûn savaş"ın gerektirdiği yöntemlere başvurulmuştur. Öyleyse Türk Milli Mücadelesi'nin Ludendorff'un sivil-asker ayrımının ortada kalkması, her yerin savaş alanı haline gelmesi, maddi manevi bütün güçlerin seferber edilmesi boyutuyla topyekûn bir savaş olduğu aşikardır. Ancak Clausewitzyen bakışla da savaş hiçbir zaman siyasetin önüne geçmemiş aksine siyasetin aracı olarak kullanıldığı dönemler yaşanmıştır.

Etik Beyan

Çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında belirtilen tüm kurallara uyulduğu beyan edilmiştir.

Etik Kurul Onayı

Araştırmanın etik kurul izni gerektirmeyen araştırmalardan olduğu beyan edilmiştir.

Çıkar Çatışması ve Finansal Katkı Beyanı

Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması ve finansal katkı beyan edilmemiştir.

KAYNAKÇA

- Akşin, Sina, Kısa Türkiye Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.
- Ateş, Toktamış, “Milli Mücadelenin Mali Kaynakları”, Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, C. V., İstanbul, 1985.
- Ateş, Toktamış, Türk Devrim Tarihi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.
- Beckett, Ian F. W., “Total War”, Total War and Historical Change: Europe 1914-1955, ed. Arthur Marwick, Buckingham, The Open University Press, 2001, p. 24.
- Bell, David A., The First Total War: Napoleon’s Europe and the Birth of Warfare as We Know it, Mariner Books, New York, 2007.
- Beşikçi, Mehmet, “Topyekûn Savaş Kavramı ve Son Dönem Osmanlı Harp Tarihi”, Toplumsal Tarih , 2010, ss.62-69,
- Clausewitz, Carl Von, Savaş Üzerine, çev: Şiar Yalçın, Eriş Yayınları, İstanbul, 2003.
- Devletin Kavram ve Kapsamı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Yayınları, Ankara, 1990.
- Hobsbawm, Eric, Kısa 20. Yüzyıl 1914–1991 Aşırılıklar Çağı, çev: Yavuz Alogan, Everest Yayınları, İstanbul, 2007, s. 28–29.
- Kansu, Ceyhun Atıf, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı, Varlık Yayınları, İstanbul, 1981.
- Kennedy, Poul, Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri, çev: Birtane Karanakçı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009.
- Kissinger, Henry, Diplomasi, çev: İbrahim H. Kurt, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2002.
- Oktay, Cemil, Modern Toplumlarda Savaş ve Barış, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Oran, Baskın, Türk Dış Politikası-Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

Spelier, Hans, “Ludendorff: Topyekûn Savaşa İlişkin Alman Kavramı”,
Modern Stratejinin Ustaları, der. Edward Mead Earle, çev: Selma
Koçak, Doruk Yayıncılık, İstanbul, 2007.

Türsan, Nurettin, Atatürk’ün Türk Kurtuluş Savaşı Stratejisi, Genelkurmay
Basımevi, Ankara, 1983.

Wilson, Peter H., “Was the Thirty Years War a ‘Total War’?”, Civilians and
War in Europa 1618-1815, ed. Erica Charters, Eve Rosenhaft and
Hannah Smith, Liverpool University Press, 2014, p. 21.